

Bazar ertəsi, 14 oktyabr 1918-ci il, nömrə 14

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 7 məhərrəmülhəram sənə 1337. 14 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Bakı tacirlərindən Ələkbər Məhəmməd-bağır oğlu Hüseynzadə, kamali-yə's və təhəssürən [böyük bir kədər və həsrətlə] sevgili qardaşı Ağa Süleymanın yekşənbə [bazar] günü təşrini-əvvəl [oktyabrın] 13-də irtihali-dari-bəqa etməsini [əbədiyyət evinə köçməsinə] öz qövmlər-əqrəbasına, dost və aşnasına məlum edir. Təşyi-yi-cənazə [cənazənin yola salınması] təşrini-əvvəl [oktyabrın] 14-də düşənbə [bazar ertəsi] günü saat 10 ta-mamında öz evində, Buxarski caddədə 22-ci nömrədə olacaqdır. Şah məscidinə aparılacaqdır.

ELAN

Edadi məktəblərin əlifba; birinci, ikinci şöbələri və sinifləri milliləşib ibtidai və ali-ibtidai məktəblərdən bu şöbə və siniflərə imtahan verərək mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunacaq. Binaileyh, Azərbaycanda yaşayan müsəlman əhalisinə ixtar olunur ki, edadi məktəblərin milli şöbə və siniflərinə imtahan vermək arzusunda olanlar, həmin oktyabr ayının iyirmisənədək edadi məktəblərin müdirləri namına [adına] şu barədə ərzihal versinlər.

Maarif naziri: Yusifbəyli Nəsim bəy.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik «AZƏRBAYCAN» qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəmizdə iştirak etmək üçün müq-tədir qələm sahiblərindən lazımi əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir. Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqelərdə müxbirlərimiz mövcuddur. Tiflis ilə xüsusi telefon müxə-bərəmiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xə-bərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Ka-ğız bahası və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibətilə şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qə-bul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə; 1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə; 1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres: Bakı, Kolyuba-kinskaya küçədə (Parapet) "Azərbaycan" qəzetəsi idarəsi.

Баку, Колубакинская, контора газе-ты "Азербайджань".

BUGDA ƏVƏZİNƏ UN

Ağabala Quliyevin "Qafqaz səhmdarlar şirkəti" bununla hamıya məlum edir ki:

şirkətə məxsus aboykadan keçirilmiş buğda unu qeyri şəxslərin buğdasına bu qərar üzrə əvəz edilir: evdə təmizlənmiş bir put buğdaya öyüdülməsinə heç bir xərc alınmadan 37 girvənkə valsevoy pamol un verilir. Təmizlənməmiş buğdanın əvəzi hər iki tərəfin razılığı ilə qəbul olunur.

Ünvan: Vakzalını və Tarqovı küçələrin küncündə, telefon nömrə 2-65.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Almaniyanın hali

Berlin, təşrini əvvəl [oktyabrın] 4-ü. Heyəti-Vükəla əksəriyyətdən mürəkəb olur [Nazirlər Kabineti çoxluqdan seçilir]. Sollar firqəsinin rəyincə yeni etilaf [uzlaşma] bütün millətləri barışdırmağa müvəffəq olacaqdır. İctimaiyyunı-amiyyun [sosial-demokrat] qəzetəsi “F”, layihəni belə təsvir edir:

Yeni hökumət bütün Avropaya, filcümlə [o cümlədən] Almaniya sülh verəcəkdir. Bu sülh daimi, mətin və millətlərin tərksilahını haiz olacaqdır [əhatə edəcəkdir]. Bu sülh siyasi və iqtisadi məsaili [problemləri] yüngülləşdir-məklə bərabər, iqtisadi müharibəni imkan xaricində edəcəkdir. Burası əsasdır. Sonra ictimaiyyunı-amiyyun qəzetəsi sərməqaləsində [baş məqaləsində] Almaniyanın sülh tərəfdarı olması qeyd edilir. Demokratiya firqələri göstərir ki, müsəlləh [silahlı] sülh Almaniyanı təmin edəmməz. Binaileyh ümumi istirahət və insaniyyət naminə, bir dəfəlik müharibəni bitirməlidir. Hə-

ləlik sülh müzakirəti başlanmadığından naşi [başlanmadığına görə], almanların müdafiə qüvvələri ifrata kimi artırılmalıdır. Müharibə halından sülh halına keçmək ən müdhiş bir zamandır. Bədbəxt o millətdir ki, sülhdən beş dəqiqə əqdəm [qabaq] silahı buraxır. Qüvvəyi-milliyənin izdiyadi [artması], məmləkət daxilində də nizam və əsası tələb edir.

İmtidad edən [uzanıb gedən] müharibə xitamında [axırında] bir millət səbrini itirərsə, fəna nəticələr görər. Almaniya demokratiyası [xalqı] daima feili, təriq deyil, məqsədi [üsul deyil, nəticəni] hər şeydən ziyadə əlverişli ədd etmişlər [saymışlar]. Bunların da məqsədi ən yaxın zamanda sülh konfransında həll ediləcəkdir.

Yeni Kansler

Berlin, təşrini-əvvəl [oktyabr] 4. Prins Maks Badenski Reyxstaq Kansler və Xariciyyə nazirliyinə təyin edilmişdir. Baş katibliyə isə portfelsiz olaraq Şeydeman ilə Qröner təyin edilmişlərdir. Xarici İşlər baş katibi Valraf istefa vermişdir. Bunun yerinə mərkəzdən namizəd göstərilmişdir. Bundan əlavə, başqa təbəddülat [dəyişikliklər] dəxi olmuşdur.

Avstriya və Macarıstanda

Vyana, təşrini-əvvəl [oktyabr] 5. Nümayəndələr palatası iclası izdihamlı bir surətdə açılmışdır. Palata Prezidenti Qross, iclası açaraq Mərkəzi Dövlətlərin sülhə hazır olduqlarını öz

nitqində söyləmişdir.

Qross demişdir ki, Mərkəzi Hökumətlər dafələrlə bu sülhü təklif etmişlər, yenə də təkrarən təklif edirlər. Hər halda mətin və daimi bir sülhdən ötrü müttəfiqlik əlaqələrini saxlayıb, sevgili padşah dövrəsində halqalanmağı lazım bilmişdir. Prezident, imperator şərəfinə “Qox” ləfziylə hazirun [iştirak edənlərin] alqışı altında nitqinə xitam vermiş.

Rəisi-Vükəla [Baş Nazir] Qusarek, siyasi və hərbi vaziriyəti təsvir edərək, övzain [vəziyyətin] ciddi olmasını söyləmişdir. Fəqət Almaniya ilə bahəm Avstriya və Macarıstanın bütün lazımı tədabiri ittixaz etmələrini [tədbirləri görmələrini] və bütün baş qalxıza biləcəklərini istənilməyən həvadis [hadisələrin] qarşısını ala biləcəklərini qeyd etmişdir. Nazirin əqidəsincə, ən yaxın zamanda insaniyyət, bu aləmşümul müharibədən daimi surətdə azad olacaqdır.

İSLAM ORDUSU QƏRARGAHINDAN

Şuşa, 9 təşrinə-əvvəl [oktyabr]. Erməni kəndləri peydərpey [bir-biri ardınca] tabe olub, əslihələrini [silahlarını] bizim orduya təslim edirlər.

Dərbənd cəbhəsi, 9 təşrinə-əvvəl. Düşmənin bir zirehli qatari bizim top atəşimiz ilə dəf edilmişdir. Qatarın lokomotivi dağıdılmışdır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

– Maliyyə nazirinin əmri ilə müvəqqəti olaraq Bakı xəzinəsindən Bakı bon pulu əvəzinə köhnə pul verilməyir.

– Gürcüstan Hökuməti, Azərbaycan Hökumətinə müraciət edib xahiş etmişdir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətində baş verən torpaq və əmlak məsələlərini həll etmək üçün Tiflis Palatası cənbində [yanında] müvəqqəti olaraq müvəqqəti şöbə açsın. Azərbaycan Hökuməti bu növ məhkəmənin təşkilini lazım görməyib, oradakı Azərbaycana aid torpaq işlərini Bakıya gətirməsi üçün Tiflisə zirehli qatar göndərmişdir.

– Səhiyyə naziri Rəfibəyov və Ümuri-Nafiə və Xeyriyyə [Sosial Təminat] naziri Rəfiyev, Gəncədən Bakıya gəlmişdir.

– Müsəlman ordusunda şəhid olan əsgərlərin ailəsi nəf'inə [xeyrinə] Ağabala Quliyev yüz min, Hacı Zeynalabdin Tağıyev 25 min və Mələksima xanım Tağıyeva 5 min rublə ianə etmişlərdir. Ötədən bəri millət, din və vətən uğrunda bəzli-mal edən gəlmiş [malını heç bir vaxt əsirgəməmiş] şu zəvatin [şəxslərin] bu dəfə dəxi göstərdikləri müavinət [yardım] şayani-təqdirdir [təqdərə layiqdir]. Bu xüsus üçün digər müsəlman qardaşlarımızın da bunlara peyrəv olacaqlarını [onların ardınca gedəcəyini] ümid edir və Qafqaziyanın düşmən pəncəsindən xilası zimmində [yolunda] bədənən [fiziki surətdə] iştirak

edəmməyən zəvatin malən [malları ilə] olsun şəhid olan din qardaşlarımızın övladına ianə surətilə iştirak edəcəklərini arzu edirik.

– Maarif Nəzarəti Nikolay caddəsində Tağıyevin ünəs [qız] məktəbinə köçmüşdür. Nazir müstədini [ərizəçiləri] düşənbə [bazar ertəsi] günləri saat 12-dən 2-dək qəbul edir. İstidada [xahişdə] bulunanlar katib yanında növbəyə yazılmalıdırlar.

Dəmiryolunda

– Vağzalda külli minik hərəkəti müşahidə olunur. Hər gün Bakı mövqifində [stansiyasında] qatar yola düşən vaxt çoxlu camaat yığılır. Bunların çoxusu vətənlərinə övdət edən [qayıdan] gürcülərdir.

– Gürcüstan ilə Azərbaycan hökumətləri arasında mal əvəz edilməsi məsələsini intizama salmaq üçün Tiflisdən xüsusi heyət çıxıb Bakıya gəlir.

– Azərbaycan Hökuməti tərəfindən iki min nəfər gürcünün vətənlərinə övdət etməsinə icazə verilmişdir.

GÜRCÜSTANDA

– Kuban Hökuməti və Könüllü Ordu Baş komandanı General Alekseyev ilə müzakirətdə bulunmaqdan ötrü Gürcüstan Hökuməti tərəfindən Yekaterinodar şəhərinə gedən nümayəndələr Gegeçkori və General Mazniyev Tiflisə övdət etmişlərdir [qayıtmışdır].

Bu məsələ haqqındakı münasibət [görüşlər] bir nəticə vermədiyinə görə, gürcü nümayəndələri müzakirəyə başlamayıb, Yekaterinodar şəhərini tərk etmişlərdir.

– Gürcüstan Hökumətinin Xariciyə Nəzarəti, Azərbaycan Hökumətinin siyasi nümayəndəsinə müraciət edib, Gürcüstanda neft qurtardığından, Azərbaycandan neft buraxılmasını xahiş etmişdir. Gürcüstanın neftə olan ehtiyacı bir çox idarə və müəssisələrin qapanmasına bais ola biləcəkdir.

– Gürcüstan Maliyyə naziri Jurulinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Mədən İdarəsi tərəfindən qızıl mədənləri axtarmaqdan ötrü mədənlər mühəndislərindən ibarət bir heyət Svanetiyyə göndərilmişdir.

– Gürcüstan məhkəmələrində olan bir çox gürcü və sabiqdən xidmət edən rus qulluqçuları ədəbi gürcü lisanı bilmədiklərinə görə, bir çox müşkülət törəməkdədir. Tiflis nahiyə məhkəməsinin müdiri gürcü lisanından məhrum olan qulluqçular üçün gecə kursları açılması istidasında [xahişində] bulunmuşdur.

– Sabiq Zaqafqaziya dəmiryolları əmvalının [mallarının] Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan cümhuriyyətləri arasında təqsim olunması [bölünməsi] üçün beynəlmiləl dəmiryol komissiyası bu günlərdə işə başlayacaqdır.

Möhtəkirlərlə mübarizə qanunu

Gürcüstan Cümhuriyyəti daxilində möhtəkirlərlə mübarizə qanunu “S. R.”

qəzetəsinin 52-ci nömrəsində nəşr edilib, təsrini-əvvəlin [oktyabrın] 1-dən işlənilməkdədir. Bu qanun üzrə ehtikarçılıqda [möhtəkirlikdə] müttəhim edilənlər şiddətli cəzalarla cəzalanırlar. Cəzalar 100 min manat cərimə və 10 il kürək cəzasına məhkum edilirmiş. Bu qanun üzrə nəinki satıcı, bəlkə alıcılar və məzənnə nazirləri dəxi cəzalanırlar.

Gürcüstanda zemstvo

Bir neçə uyezdərdən başqa Tiflis və Kutaisi quberniyalarında zemstvo seçkiləri qurtarmışdır. Qalan uyezdərdə də seçki işləri qurtarıb, bu yaxınlarda seçkiyə başlanacaqdır. Oktyabrın 9-da Kutaisidə birinci zemstvo iclası olmuşdur. Suxum nahiyəsində hələ seçkilərə iqdam edilməmişdir [başlanmamışdır].

ERMƏNİSTANDA

Kabinə böhranı

Tiflisdə İrəvandan alınan məlumat görə, Konventin axırıncı iclasında hökumətin Rəisi-Vükəlası [Baş Naziri] Kaçaznuni demişdir ki, məmləkətin hal-hazırdakı vəziyyətindən naşi, indiki Vükəla Kabinəsi işləyə bilməyəcəyinə binaən [görə], istefa verib, əvəzinə müştərək kabinə təşkilini təklif edir. Bu təklif Daşnak, Demokrat və Xalq firqələri [partiyaları] tərəfindən qəbul olunub, inqilabçılar isə nəzarətdə [nazirlikdə] iştirak etmədən imtina etmişlər.

ZAQAFQAZIYA DARÜLMÜƏLLİMİNİN MÜSƏLMAN ŞÖBƏSİ

Keçən mayısın ibtidasında [əvvəlində] Qazax şəhərinin əhalisi qırx sənə bundan müqəddəm [əvvəl] Zaqaqaziya Darülmüəllimini cənbində [nəzəndə] açılmış olan müsəlman şöbəsinin Qoridən Qazaxa nəql olunması xüsusunda vəsatətə başlamışdır və gələcəkdə bu şöbənin müstəqil bir darülmüəllimin heyətinə düşüb daimi Qazaxda qalmasını nəzərə alaraq, onun təmiratı, bağ və bostanı və başqa ziraət [əkinçilik] və ehtiyacatı üçün on desyatin sulu və münbit yer, hər sənə min manat pul və ibtidada üç min manat biryolluq müavinət [yardım] və sairə kimi müavinətdə bulunmağı vəd etmişdir. Bu məsələni Azərbaycan Hökuməti iyun ayının onunda məhəllimüzakirəyə qoyub qəti surətdə həll eyləmişdir və Maarif naziri şöbənin əşyasını Qori şəhərindən Qazaxa daşımağı bəndələrinə həvalə etmişdi. Əlan [hal-hazırda] mən də öhdəmə götürdüyüm şu təklifi bir çox zəhmət və məşəqqətlərdən sonra əncama yetirib, şöbənin yarım milyonluq əşyasını Qazaxa daşıyıb və orada müvəqqəti olaraq bir mənzil tutduqdan sonra, oraya cəm etmişəm.

Darülmüəllimin kimi böyük və ziyadə əhəmiyyətli olan bir mədrəsənin Qazaxda açılması, məzkur məhəldə [adı çəkilən yerdə] bir maarif çeşməsinin açılmasına bənzəyir və gələcəkdə əha-

linin tərəqqi və təalisinə [ucalmasına] böyük xidmətlər göstərməsi şəkk və şübhədən xalidir [şəksiz və şübhəsizdir]. Qazax Darülmüəllimininin nizam və qaydaya düşməsinə Maarif Nəzarətindən asılan maddi və mənəvi köməkdarlığı müzayiqə etməyəcəkdir [əsirgəməyəcəkdir]. Fəqət bununla belə, bu mədrəsənin istiqbalını təmin etmək və onu dərəcəyi-tamamiyyətə erdirmək zənnimcə yerli əhalinin rəğbət və himmətlərinə, səy və qeyrətlərinə bağlıdır.

F. Köçərli

İdarədən:

Ümidvarız ki, Qazax əhalisi sənələrdən bəri türklük və islamlıq qayəsini irəli sürən və bu yolda çalışıb bir çox müəllimlər yetişdirən Firidun bəy Köçərli həzrətlərinin yuxarıda yazdığı nəsayihi [nəsihətləri] qəbul edərək, həm kəndiləri və həm də millət və vətəndaşları böyük-böyük istifadələr edərək.

QƏZETƏLƏRDƏN

Andranikin qətl

“Qruziya” qəzetəsinin yazdığına görə, Zəngəzur uyezdi Gorus şəhərində dəvəran edən [gəzən] şayiələr ermənilərin başcısı olan Andranikin firqəçilik üstə qətl edildiyini təsdiq edir. Qəzetənin fikrincə, hazırda Gorusda bir də nə olsun belə müsəlman olmadığına görə, Andranik müharibədə müsəlmanlar tərəfindən qətl edilməməsini

güman edir.

Rusiya paytaxtlarının hali

Kiyevdən xəbər verirlər: Petroqraddan və Moskvadan gələn qaçqınların rəvayətinə görə, paytaxtlarda həyat ağır vəziyyət alıb, əsəbiyyət gündəngünə artmaqdadır. Əksinqilabçı firqələrini dəf etmək üçün hökumət ciddi tədbirlər ittixaz edir [tədbirlər görür]. Şəhərin çox yerlərində pulemyot və toplar qoymuşlar. Şəhərdə tərəddüdatə [hərəkətə] Qırmızı ordu nəzarət edir. Camaat evlərdən dışarıya çıx[m]ır.

Moskvaya hücum

“Xarkovskaya jizn” qəzetəsi xəbər verir ki, ingilislər, çexoslovaklar, sibiryalılar və Alekseyev tərəfindən Moskvaya mütəşəkkil hücum gözlənilir. Hökumət “Əxbar”ında yazıldığına görə, Moskvanın təcili möhkəmləşdirilməsi bu hücumun iki tərəfdən gözlənilməsini göstərir. Alekseyev – Voronej tərəfdən və Sibirya, çexoslovak, ingilislər isə İdil boyu Nijni Novqorod şəhərindən hücumu başlayacaqlar. Hal-hazırda Voronejdə 90 min Şura qoşunu cəm edilmişdir.

Zabitlərin həbs edilməsi

Bryanskda Şura əsliyə [silah] zavoduna patlayış və Şura Hökuməti əleyhinə iğtişaş hazırlamaqda müttəhim edilərək, 132 zabit həbs edilmişdir.

Samara yanında müharibə

Müvəqqəti İcraiyyə Komitəsinin

mətbuat şöbəsinin 7 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixdə verdiyi xəbərdə deyilir:

“Nikolay firqəsi” Samara şəhərinin 12 verstliyindədir. Müharibə davam edir. Çəxlər geri çəkildikdə, İdil və Sızran çayları üstündəki Aleksandrov körpülərini dağıtmışlardır.

Aclıq mübarizəsi

Kursk şəhərində və nahiyəsində aclıq mübarizəsi başlanmışdır. Üç həftədir ki, şəhərdə və uyezdə çörək yoxdur. Ərzaq dükənləri dağıdılmışdır. Bolşeviklər tərəfindən ac kəndlilər qarşısına topçu dəstəsi göndərilmişdir. Ac kəndlilər Ukraynanın bitərəf xəttini keçib, ətrafdakı kəndlərə hücum edirlər.

Tsaritsının alınması

Rostov qəzetələrinin verdiyi xəbərə görə, kazaklar tərəfindən Tsaritsın alındıqda, orada 22 şura var imiş. Bunlar həpsi Dondan qaçmışlar. Bundan əlavə 4 vaqon qızıl, 56 batareya və 8 zirehli qatar dəxi var imiş. Bunların nəşəyə götürüldüyü məlum deyildir. Şuralar Astraxana getmişlər. Moskva Şura mətbuatı Tsaritsının kazaklar tərəfindən işğal edildiyini təkzib edir.

Petroqrad üsyanı

Mövşuq [etibarlı] mənbələrdən “Kavkazskoye slovo” qəzetəsinə Petroqrad hadisəti haqqında böylə məlumat verirlər:

Bu axır vaxt Petroqradda Şura Hökuməti tərəfindən tətbiq edilən bir çox tədhişə [terrora] baxmayaraq, gəl-

dikcə, Şura əleyhinə təşviqat artmaqdadır. Belə ki, 25 minə qədər tüfəng, pulemyot və toplarla müsəlləh [silahlənmiş] Obuxov və bir çox qeyri zavod əmələləri [fəhlələri] üsyan bayrağı qaldırmışlardır. Üsyançılarla Şura əsgərləri arasında şəhər içərisində bir neçə gün müharibə olmuşdur. Şəhər böyük xəsarətə uğramışdır. Küçələr meyitlərlə dolmuşdur. Minlərcə ölənlər vardır. Bununla bərabər, şəhərdə qarətçərlik [qarətçilik] dəxi olmuşdur. Nikolayevski dəmiryol mövqifi [stansiyası] xarab edilmişdir. İğtişaş o dərəcəyə varmışdır ki, Xalq Komissarları Şurasının binəgüzarlığıyla [sərəncamıyla] Moskvadan Petroqrada Qırmızı ordu dəstələri göndərilmişdir. Bolşevik mənbələrinə verilən məlumata görə, iğtişaş yətirilmişdir. Şura Hökuməti bu iğtişaşda müqəssir olanları cəzaya başlamışdır.

Trotskiyə suiqəsd

Helsingfors və Kopenhagen təriqi [yolu] ilə alınan məlumata görə, Sibiryada Kansk şəhərində Trotskinin həyatına suiqəsd edilmişdir. Trotski çiyindən yaralanmışdır. Yarası təhlükəli deyildir.

MƏTBUAT ALƏMİNDƏ

“Hökumət lisanı haqqında”

İşbu sərlövhə ilə Bakıda müntəşir [nəşr olunan] “Kaspi” cəridəsində [qəzetində] Doktor Qarabəy Qarabəyli cənablarının bir məqaləsi dərc edilmişdi.

Biz də onun bir qaç yerlərini iqtibasən qareini-kirama [möhtərəm oxuculara] təqdim edirik:

Zaqafqaziyada çoxdan bəri üç müs-təqil hökumət vücuda gəlmişdir ki, bi-zim Azərbaycan Cümhuriyyəti də onla-rın biridir. Bu yeni cümhuriyyət təmi-ni-bəqası [varlığını təmin etmək] üçün bir çox cəbhələrdə türklərin təhti-ida-rəsində [idarəsi altında] olaraq mühari-bə etmək məcburiyyətində qalmışdır. Təbiidir ki, bu müharibələrdə Azərbay-can nüfusu iqtisad nöqteyi-nəzərin-dən bir qədər xəsarətə düçar olmuş-dur. Fəqət rüb'i-hüdudu [dörd tərəfdən sərhədləri] təmin etməklə məmləkəti-mizə bəqa verəmməz. Hüdudumuz-dan əlavə, bir də istiqlalıyyət tələb edən millətimizin siyasi simasını gös-tərəcək bir çox amillərdən biri də o millətin kəndi lisanı gərək olsun. “Azərbaycanın lisanı hangisidir?” deyə doktor sual verir. Halbuki bir çox mü-əssisələrdə rus lisanı qullanılır. Höku-mətin mürəvici-əfkarı [fikirlərini ya-yan] ədd [hesab] edilən “Azərbaycan” qəzetəsi rus dilində nəşr edilir. Bütün soqaqlar, yollar, mövqiflər [stansiyalar], hətta bir çox şəhərlər belə rus ismi ilə təsmiyə edilir [adlandırılır]. Mağazala-rın, hökumət və sənə'ət [sənaye] və ticarət müəssisələrinin lövhələri rus lisanı, ingilis lisanında belə gözə çarpır. Doktor qonşu Gürcüstanı misal olaraq göstərib deyir:

Gürcülər bir türfətüleyndə [bir göz qırpımında] bütün Gürcüstanda gürcü lisanı qullanılmasını qət etdilər. Hal-

buki gürcü lisanı üç milyonluq bir mil-lət lisanıdır, biz isək 100 milyonluq bir kütlə lisanı olan türk lisanı qullanılma-sından həya edirik.

Məqaləni doktor həzrətləri işbu sözlərlə qurtarır:

Burada heç bir etilaf [uzlaşma] və yainki başqa bir nəzəriyyət qəbul edi-ləmməz. Türk lisanını bilməyən varsa, öyrənməlidir. Bu məsələdən naşi tə-rəddüddə bulunmaq milli qayələrə doğru getmək istəməmək deməkdir.

RÖYASINI GÖRMÜŞDÜM

Xəlil Paşaya

Mən røyada nazlı yarın
Tellərini örmüşdüm.
Bu sevincli zamanların
Röyasını görmüşdüm...

Elin dalğın olduğu gün
Xülyam məni güldürdü.
İnanmayan imansızın
Dərdi məni öldürdü.

Bir zaman çün bizim günəş
Qara tülə sarıldı.
Hər kəs ondan ümidsizkən
Mənim könlüm darıldı.

Unudaraq kor sevdanı
Yaşıl söyüd dallarında,
Mənim gözüm ilk aradı
“O”nu Turan yollarında.

Bir gün oldu... Bizimkilər
Oldu bizi bəyənməz.
Mən dedim ki: millətimin
Sərmayəsi tükənməz.

[Əhməd] Cavad
5 ağustos, Hacıkənd

İQTİSADİYYAT

I

Ticarət və sənə'ət

Bir məmləkətin bəqası [əbədiliyi] istənilirsə, bir millətin istirahəti arzu edilirsə, o məmləkətin, o millətin iqtisadi cəhətlərinin təmini icab edir [lazımdır]. İqtisadi cəhətlər isə məmləkətin təbii sərvəti, millətin istedadı sayəsində əldə edilmiş olacaqdır. Təbii sərvət kürreyi-ərzin hər bir cəhətində var kimidir. Təfavüt fəqət kəşf edilməsi, istifadə edilməsindədir. Misal üçün götürəlim Mərkəzi Avropa dövlətləri və indiki Rusiyanı.

Çili denilən məhəldə şora [azot gübrəsi] çıxarılır. Vətənimiz Qafqaziyada isə İrəvan quberniyasındakı mis çıxarılmayırdı. Sərvət Çilidə də var, Qafqaziyada da var. Fəqət birindən istifadə edilir, o birindən hələ istifadə edilməmişdir. Deməli, məsələnin mühüm cəhəti millətin istedadından asılı olur. Millətin istedadı, ticarət və sənə'ətdə [sənayedə] göstərdiyi tərəqqi və təalidir [yüksəlişdir]. Bir millət, sənə'ət və ticarətə lazımı əhəmiyyət verirsə, o millət ən yaxın bir zamanda məsud və rahat olacaqdır. Əks surətdə daima çox işləyib, az dişləməyə məhkumdur. İştə, islam aləmi göz önündə.

Asiya və Afrikanın təbii sərvətə malik bir çox ərazisi islamlar ilə məskun olduğu halda, islamlara vətən olduğu halda, uzaq məsafələrdən gəlmiş avropalıları sərvətləndirir, islamlar

isə ac-yalavac...

Uzaq getməyəlim. Asiyayi-Suğranı [Kiçik Asiyanı] götürəlim. Ermənistan namı ilə yad edilən, Qafqaziya ilə mərbut [bitişik] hissədə nə qədər təbii sərvət olduğu bütün Avropa aləminə məlumdur. Fəqət üzərində qoyun-keçi otardığı ova, odunundan istifadə etdiyi meşələri, rəhmətlik babalarımızı layiqincə tanımamışlar. “Zümrüd bağlarımız, sərin sularımız, yaşıl otlaqlarımız” – iştə, babalarımızın vətəni Kiçik Asiya. Əkmək bol, üzüm bol, fındıq bol. Bu da sərvəti-milliyəmiz. Bitti getdi. İstibdad dövrü böylə idi. Fəqət axır zamanlarda dövrü-hürriyyətdən sonra məsələ bambaşqa rəng almışdır. Sərvəti-milliyənin başqa olması yeni millətə artıq məlum olmuş kimi görünür. Hal-hazırda İstanbulun halı başqa bir şəkildədir: Bir quruşluq sərvəti-milliyə millətdən başqasına mal olamaz, deyirlər. Bərəkət versin ki, bizim Qafqaziya türkləri bu məsələyə hələlik layiqincə əhəmiyyət vermirlər. Sərvəti-milliyə millətdən başqa hər kəsə mal ola bilər!

Ticarət denildikdə baqqallarımızın gözləri açılır. Çörəkçilərimizin dişləri ağarır. Bunların əqidəsincə, şəhər kənarında buğdanı alıb bir islama satdığı vaxta kimi əlli rublə mənfəət etmək ticarət imiş.

Məmləkətin ticarəti oradakı təbii sərvət ilə olacaq. Yəni o məhəllin [yerin] xammalından ibarətdir. Bizim kimi bir məmləkətin nə qədər xammalı ziyadə olarsa, o məmləkət o qədər

abad, o millət o qədər zəngin olacaqdır. Almaniya nə qədər çalışırsa çalışsın, nə qədər tələş edirsə etsin, yenə də İngil-tərə ilə müsabiqə edəmməz. Çünki Almaniyanın xammalı azdır. İngiltərənin isə ona nisbətən bir neçə qat fazladır. Fəqət bir xammal çoxluğu ilə məmləkət abad olammas. Hamıya məlum olsun gərək ki, əski Rusiya bütün Avropa düvəli-müəzzəməsi [böyük dövlətləri] arasında xammal istehsalı cəhətcə nüfuzlu mövqə tuturdu. Bununla belə, sərvəti-milliyəsi başqaları ilə bilmüqayisə fəna bir halda idi. Yenə götürəlim Almaniya ilə Rusiyanı. 1913-cü sənədə Almaniya Rusiyadan 171, 288,000 rubləlik xammal almışdır. Əvəzində isə 32,344,000 rubləlik hazır mal vermişdir. Rusiya Almaniya ilə yenə həmin 1913 sənədə 380,626,000 rubləlik xammal almış, əvəzində isə Almaniya Rusiyaya 248,873,000 rubləlik ərzaq vermişdir. Bu rəqəmləri müqayisə etdikdə, Almaniya sərvəti-milliyəsinin təbii olaraq artması gözə çarpır. Cəm etdikdə, Almaniya Rusiyaya cümlətani 420,161,000 rublə vermiş, əvəzində isə Rusiyadan 600,960,000 rublə almış. Beləliklə Almaniya Rusiyadan bir sənə zərfində 180,799,000 rublə qazanmışdır. İştə, sərvəti-milliyə işbu rəqəmlərlə fəqət bir xammal və hazır əmtəyə aiddir. Başqa ticarətlər də bu sıradandır.

Bu nə üçün əcəba?

Yenə təkrarən deyirik, bir xammala malik olmaq pək azdır. Bir də xammalı bacardıqca xaricə xamlığına burax-

mayıb, o haldan istehsal etmək lazım gəlir. Nefti yerdən çıxdığı kimi Avropaya buraxarsaq, putundan fərq əlli qəpik alacağız. Bundan da məsarif və başqası [çıxıldıqda] mənfəət isə 1 ½ qəpik, 1 qəpik artığı, 5 qəpik olacaqdır. Fəqət zavodlarımız vasitəsilə neft qaynanırsa səkkiz-doqquz yüngül yağlı cövher alacağız ki, mənfəəti 50 faizdən ziyadə olacaqdır.

Burası da azdır. Nefti neftliyində sətarsaq, mənfəəti fəqət neft sahibi, nefti çıxaran müəssisə xidmətçiləri də, hüdudumuzdan çıxana kimi nəqliyyatımız da alacaq. Zavodlarda istehsalat alınacaq olarsa, bir də zavod fəhlələri alacaqdır. Millətin bir sinfi də buradan mənfəət götürməyə müvəffəq olacaqdır. İştə, sərvəti-milliyə bu tərz ilə toplanacaq. Beləliklə, məmləkət abad, millət zəngin olacaqdır. Məsələnin bir də başqa cəhətləri var ki, zaman iqtizasınca [zamanın tələbi olaraq] müvəqqəti olaraq ondan sərfi-nəzər edildi.

Məmləkətimiz təbii istehsalat cəhətindən pək zəngindir. Fəqət millətimiz istedadsızdır. İqtisad və sənə'ətdən məhrumdur. Ticarəti-milliyəmizi artırmaqdan ötürü sənə'ətimizi artırmalıyıq. Bu iki məsələ biri-birindən ayrılammaz. Biri o birisi[nin] tərəqqisinin rəhni kimi tələqqi edildiyindən dolayı, ikisi də bir dərəcədə şayani-diqqətdir [diqqətə layiqdir]. Nefti bir kənara qoyub, məmləkətimizdəki sair xammala baxalım.

Muğan səhrası... Bu səhra min desyatin ilə şümar [hesab] edilib, əkilməyə

yarar əraziyə malikdir. Burada püxtə pambıq qozası ziyadəsincə gözəl hasil olur. Fəqət su qəhətindən naşi [su qəhətliyi ucbatından] çox il toxum yanıb məhsulat vermir. Bu səhranı Araz nəhri yarıb axır. Bu nəhrin suyu bol, suya möhtac ərazi də bol. Fəqət su da axıb heç olur, ərazi də susuz qalır. İştə, bizim bacarıqsızlığımız bunu göstərir. Köhnə istibdad hökuməti burada az çox hasilə gələn püxtəni xamlığında alıb Rusiyaya irsal edirdi [göndərirdi]. Halbuki, yenə həmin Araz nəhri vasitəsilə bir çox sənə'ət müəssisələri düzəlib, bura ətraf köylərinə milyonlarca mənfəət verəcək idi.

Biz istibdad Rusiyasını müttəhim etməyirik. Qafqazıyanın Rusiyaya ögey oğul kimi tələqqi [qəbul] edildiyi, cümləyə məlumdur.

Qarabağ və Dağıstan nəvahisində [nahiyələrində] saxlanılan qoyunların yunu da xammaldır ki, öz fabrikalarmızda işlədilməsi icab edir. Bunların əhəmiyyəti yuxarıda göstərdiyimiz neft və püxtə kimi birinciliyi haiz olmadığından, buraxırıq. Ancaq bircə neft ilə püxtə ticarətini layiqincə irəli sürərsək, məmləkətimiz və millətimiz təmin ediləcəkdir. Sənəlik çıxarımız gəlirimizdən dəfələrlə az olacaqdır, zənn edirik.

Bundan dolayı ən lüzumlu bir şey var isə, o da sənə'ətimizi təkmil etməkdir. Bir neçə sənə xəsarət görərsək, sonralar daimi surətdə təmin ediləcəyiz.

Ayn. Əbdül

Quba məktubu

VALİ MƏHƏMMƏD FƏTHİ BƏY ƏFƏNDİ HƏZRƏTLƏRİNİN QUBAYA TƏŞRİFİ

Vali Məhəmməd Fəthi bəy əfəndi həzrətlərini təşrini-əvvəlin [oktyabrın] altıncı günü kamali-təntənə ilə Qubada istiqbal etdilər [qarşıladılar]. Vali həzrətlərinə iqamətgah qərar verilmiş, yaldızlı qumaşlarla, al bayraqlarla, səbz şaxlarla [yaşıl budaqlarla] donadılmış [bəzədilmiş] xanə qarşısından ta şəhər kənarınadək bir izdiham toplanır, müntəzir durmuş idilər. Müsəlman ruhəniləri və yəhudi xaxamları pişdə [öndə] “Qurani-Kərim” əldə olaraq Vali əfəndi şəhər kənarında qarşılanmışdır. Əvvəlcə mübarək “Quran”ı Vali əfəndi üç dəfə öpüb gözləri üstünə qoymuş və mərasimi-xoşamədidən [xoş gəldin mərasimindən] sonra Vali əfəndi bu məzmununda bir nitq buyurmuşlar:

“Mən Türkiyə zabitlərindən biri olub, Azərbaycan Hökumətinə vali təyin edildim. Mübarək “Quran”la məni qarşıladığınızdan fəvqəladə mütəşəkkirəm. “Qurani-Kərim”in hörmətini riayət etmək, onun hikmətamiz ehkəminə bitirməkdədir [hikmətli hökmlərini yerinə gətirməkdədir]. “Qurani-şərif”, müsəlmanları vəhdət və ittihad bayrağı altına dəvət edir. Həbli-mətini-ittihaddan [birliyin möhkəm ipindən] qaçıb içimizdə nifaqa yer buraxarsaq, əstə-uzübillah, Cənabi-Haqqə şərik qərar vermiş kimi olarıq. Məlum ki, şərik də

küfrü mövcib [kafirliyə səbəb] olar. Demək istəyəm ki, nifaqçılar islamın ən böyük düşmənləri olduqlarından mada [özgə], vətən və millət xaini olarlar. İçimizdə belə adamlara yer verməməliyiz. Mən şey istəməm, filan etməm kimi nifaqəngiz [nifaq salan] laqırdılar [sözlər] ortadan qaldırılmalıdır. Şöylə nifaqamiz [nifaq salan] laqırdılar ittihad rüşəsinə [birlik köklərinə] xələl yetirib, böyük fəlakətlərə səbəbiyyət verər. Bir dəfə anlaşılın ki, Türkiyə – Azərbaycan demək və Azərbaycan da Türkiyə deməkdir. İslam demək bir tənə-vahid [vahid bir bədən] deməkdir. Biz ancaq əsaslı bir ittihad ilə hər dürlü qüvvəyə qarşı dura bilərik.”

Sonra əsgərlik məsələsinə keçib, izahatda bulunmuş və sonra da müqəddəs “Quran”ın başqa millətlərlə hüsnə-müamələdə [yaxşı rəftarda] bulunub, hüquqlarını riayət etmək kimi tövsiyələr etdiyini yəhudi camaatına şərh ilə [izah edərək] mərhəmətdə bulunmuşlar. Bir-iki saat istirahətdən sonra hökumət dairələrini və şəhərin erməni yanğınında bərbad olmuş tərəflərini Vali əfəndi gəzib, nəzərdən keçirmiş. Ertəsi gün məscidi-cameyə toplanmış əhaliyə şu məaldə bir nitq irad buyurdular:

“Camaati-müslimin, Cənabi-Allahın bir qəç əmrini sizə söyləmək istəyirəm. “Qurani-kərim” buyurur ki, “Atiullahə və atiurrəsulə və ulül-əmrə minküm”, yəni Cənabi-Allaha, Onun Rəsuli-zışanına [şanlı Peyğəmbərinə] və ulül-əmlərinizə ki, ibarət olsun pad-

şah əfəndimiz həzrətlərindən və valiyi-mütəsərriflərdən [səlahiyyət sahibi], ta nəfərə [sırası əsgərə] varıncaya qədər, itaət ediniz. Bu şərtlə ki, onlar ədalət daxilində iş görüb, şəriətə xilaf bir hərəkətdə bulunmayalar. Şəriətə xilaf hərəkətdə bulunanlara itaət etməyəcəksiniz. Mən dəxi şəriətə xilaf bir iş tutar isəm, mənə də itaət etməyiniz. Ancaq şəriətin elə incə ehkəmi [hökmləri] vardır ki, millətin qara taqımı [qara camaat] şu nüktələri [incəlikləri] kəsdirəmməzlər [qavraya bilməzlər]. Bir insan edam olunarsa, aman rəbbim, insan öldürülərmə, böylə də cinayətmi olar, deyərlər. Lakin dolayısı ilə anlaşılısa, öylə deyildir. Bir canı asıldıqda minlərcə başqaları mütənəbbəh olar [dərs götürər] və milyonlarca da insanlar rahat yaşayalar və Cənabi-Həqq da “Və ləküm fil-qisəsi həyat” – “həyat qisəsidir” deyə buyurmuşlardır. Müharibələr də böylədir. Bu qədər də insanı öldürərlər, bu qədər də qanını axıdılar, derlər. Anlaşılın ki, müharibə edilməzsə, dinsizlər cürətlənib vətən və milləti bərbad edərlər. Nə tə kim [necə ki], Həzrəti-Allah buyururlar: “Və əiddü ləhüm məstəta’tüm min-qüvvətin və min-ribatil-xeyli türhibunə bihi əduvvəllahi və əduvvəküm və axərinə min-dunihim.” Nəticə olaraq demək istəyirəm ki, hazırlanmaq və əsgərlikdən qaçmamaq lazımdır. (“Baş üstə, canla-başla hazırız” səsləri eşidilir.) Hazırlıq nə ilə mümkün olduğunu bilirsiniz. Hər şey elmə bağlı olduğundan, hazırlıq da, top da, tufəng

də, zənginlik də elm və məktəb sayəsində ortaya çıxar. Zira cahil və fəqir bir millət heç bir şey yapmaya qadir olamır. Cahil bir şəxs əkdüyü üç batman buğdanın məhsulunu topladı, artıq nə lazımdır, unudurlar. İştə, cəhalət tənbelliyi və tənbellik də fəqri [kasıblığı] doğar və şu cəhalət və fəqirlikdən vətən və millətin başına nə kimi fəlakət gəldiyini bilirmisiniz? Baxınız almanlara və yəhudilərə. Elmlilə və çalışqan olduqlarından, nə qədər də məsud yaşayırlar. Mən qaç sənə Almaniyada yaşadım və orada təhsil etdim. Onların həyatı başqa, bizimki isə bambaşqadır. İslamın bütün gözəl əmrlərini onlar mənimsəyib. Elm, məktəb, ittihad [birlik] və çalışqanlıq, onlardan tərəşşöh edən [damcı-damcı süzülən] sənət və zənginlik sayəsində ən yüksəkliklərə qədər irtifa etmiş [ucalmış] və bütün dünyaya hakim kəsilmişlərdir. Bu gün içlərində rol oynayan sosializm, anarşizm, antimilitarizm kimi dürlü-dürlü firqələrin mövcudiyətinə baxmayaraq, ittihadları sarsılmaz bir qüvvəni almış və şu sayədə də hər tərəfdə hökmranlıq edib, istədiklərini yapırırlar. Ama biz isə cəhalət və nifaqımız saiqəsi [sövq etməsi] ilə fəqr və səfalət içində imrari-həyat edirik [ömr sürürük]. Şimdi kəndi vicdanınıza həvalə edin. Mən sizə pədəranə [ata kimi] tövsiyə edirəm ki, artıq mütənəbbəh olmaq zamanı çatmışdır. Oyaq olunuz və çalışınız ki, səadətli günlərə və rifahi-hala [firavanlığa] yetişəsiniz. Məktəblər açılmasına və elm təhsilinə eh-

timamınız [səyiniz] olsun ki, Cənabi-Haqq da sizə tövfiq [kömək] əta etsin. Əks surətdə isə yenə bir Vasili, bir Petro gələr, qapılarında qul olmağa sizi məcbur edirlər. Nə kim, bu vaxta qədər elə qullanmış idilər. İştə, bu qədər kifayət edər və Allaha ismarladıq” sözləri ilə Vali əfəndi, xətm-kəlam etdilər [sözü tamamladı].

Sonra qaimməqam Xan Xoyski əfəndini göstərərək, Valiyə olunan itaət və hörmətin eyni qaimməqam əfəndiyə olmaq dəxi fərz olduğunu anladılar. Ağsaqqallar qaimməqam Xan əfəndidən fəvqəladə razı qaldıqlarını və onun vürudundan [gəlişindən] sonra asayış üzü gördüklərini bəyan ilə ərzi-şükran edirlər.

“Yaşasın Valimiz, yaşasın Xanımız” sədaları altında Vali əfəndi arabaya minib, bir çox polis nəfəratı məyyətinə olaraq [məşayəti ilə] Qusara əzimət edirlər [gedirlər].

Qusardan övdətlərinin [qayıtmasının] sabahı günü Vali əfəndi Bakıya rəvanə oldular.

H. R.

AÇIQ MƏKTUB

Tamara Bluvişteyn nam [adlı] bir qadın itmişdir.

Yekşənbə [bazar] günü avqust ayının 11-də Tamara, Sabunçu mövqifindən [stansiyasından] keçib, Balaxanı və Məhəmmədli kəndləri təriqi [yolu] ilə Pırşağı bağlarına getmək istəmişdir.

Sabunçuya qədər Tamaranı müşayiət edən Y. L. nam studentin söylədiyinə görə, Tamara təsadüfən rast gəlib Pırşağıya getməkdə olan bir nəfər dəri papaqlı, Avropa libasında, varatnikli, qalstuklu və qolunda “Səlibi-əhmər” [Qırmızı xaç] nişanı olan zatla piyada Sabunçu mövqifindən yola düşmüşdür.

Mənim bacım Tamara ilə Pırşağıya gedən cənabdan acizənə xahiş edirəm ki, nə zaman və nəyədə bacımdan ayrıldığını xəbər versin. Bacım Tamaranı tapan və ya yerini nişan verən şəxsə gözəl mükafat verəcəyimi vəd edirəm. Heç kəs bu barədə məsuliyyətdən qorxmamalıdır. Mən ancaq bacımın salamat qayıtması arzusunda olduğumdan, heç kəsi məsuliyyətə cəlb etməyəcəyəm. Həmin günlərdə Pırşağıya gedib-gələnlərdən və onların qövmlərindən [qohumlarından] xahiş edirəm ki, Pırşağıya nə cür gedib-gəlmələri haqqında mənə məlumat versinlər. Tamaranın nişanları: yaşı 18, boyu ortabab, saçları xurmayı, gözləri qonur, burnu balaca və yuxarı qalxmış, matros formasında ağ libasda, qəhvəyi rəng böyük küləş şlyapada. Əksini göstərə bilərəm. Bu barədə məlumat verənlərdən bu adresə müraciət etmələri xahiş olunur:

Kolyubakinski küçədə 19 nömrəli (Marinski küçənin küncündə) Musa Nağıyevin evində, doktor Çernomordikova. Telefon nömrə 83-2.

Y. D. Çernomordikova.

HÖKUMƏT MÜƏSSİSƏLƏRİ

Mərkəz Komandanlığı – “Avropa” mehmanxanasında.

Daxiliyyə Nəzarətinin dəftərxanası – Persidski küçədə Okrujnoy sudun [nahiyə məhkəməsinin] qarşısında Rotşildin mülkündədir.

Ərazi nazirinin dəftərxanası – Ərazi və Dövlət Əmlakının İdarəsi. Vodovoznu küçədə Mitrofanovun 8 nömrəli evində.

Ticarət və Sənəət [Sənaye] nazirinin dəftərxanası – “Metropol” mehmanxanası, otaq nömrə 54.

Xariciyyə Nəzarətinin dəftərxanası – “Metropol”, 28 və 29 nömrəli otaqlar.

Nəzarət İşləri İdarəsi dəftərxanası – “Metropol”, 30, 31 və 32 nömrəli otaqlar.

Heyəti-Vükəla Rəisi [Baş Nazir] – “Metropol”, nömrə 33.

Ərzaq Nəzarəti – “Metropol”, 34 və 35 nömrəli otaqlar.

Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri müavini – “Metropol”, nömrə 38.

Ədliyyə Nəzarəti – “Metropol”, nömrə 40, 41 və 42.

Hərbiyyə Nəzarəti – “Metropol”, 43.

Hökumət Kontrolu [Hökumət Müfəttişi] dəftərxanası – “Metropol”, nömrə 44 və 45.

Maliyyə Nəzarəti – “Metropol”, 49 və 50.

Hifzüssihhə Nəzarəti [Səhiyyə Nazirliyi] – Bolşoy Morskoy küçədə, Tutovun ünası [qızlar] gimnaziyası.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti
[Sosial Təminat Nazirliyi] – “Metropol”,
nömrə 56 və 57.

Mama M. Q. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj)
və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə
qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır.
Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin
qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində,
2-ci mərtəbə.

Satılır

Mixaylovski küçədə Hüseynovun evin-
də Hacıağa Qədirovun “Skupilni” mağaza-
sı satılır. Xahiş edənlər məzkur [adı çəkilən]
mağazaya müraciət etsinlər.

Elan

Təbrizli Məhəmmədhüseyn Hacı Hacı-
ağa oğlunun pasportu qeyb olmuşdur. Ta-
pıldıqda etibardan saqitdir [etibarsızdır].

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

səh. 207. “İnna lillahi və inna ileyhi
raciun”: “Həqiqətən biz Allaha məxsusuq
və həqiqətən Ona qayıdacağıq”. Bu ifadə,
“Quran”ın Bəqərə surəsinin 156-cı ayə-
sinin bir hissəsidir. Ayə belədir: “O kəslər
ki, başlarına bir müsibət gəldikdə, həqi-
qətən biz Allaha məxsusuq və həqiqətən
Ona qayıdacağıq, deyərlər.”

Buğda əvəzinə un

səh. 208. “aboykadan keçirilmiş... val-
sevov pomol...”: səh. 206-dakı izaha baxın.

Teleqraf xəbərləri:

Almaniyanın halı

səh. 208. “İctimaiyyəni-amiyyun qəze-
təsi F”: Almaniya Sosial-Demokrat Partiya-
sının orqanı olan “Forverts” [Vorwärts]
qəzeti nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri:

Yeni Kansler

səh. 208. “Xarici İşlər baş katibi Valraf
istefa vermişdir.”: Valraf, Almaniya İmpe-
riyasının Daxili İşlər baş katibi, yəni Daxili
İşlər naziri idi.

Teleqraf xəbərləri:

Avstriya və Macarıstanda

səh. 208. “Nümayəndələr palatası”:
Avstriya-Macarıstan Parlamentinin (Reyx-
s-rat) aşağı palatası olan Deputatlar palatası
[Abgeordnetenhaus] nəzərdə tutulur.

səh. 209. “...sevgili padşah dövrəsin-
də...”: Avstriya-Macarıstan imperatoru I
Karl nəzərdə tutulur.

“...imperator şərəfinə ‘Qox’ ləfziylə...”:
almanca “ali, yüksək, uca” mənalarına
gələn salamlama sözü [Hoch].

Bakı xəbərləri

səh. 209. “Gürcüstan Hökuməti, Azərbaycan Hökumətinə müraciət edib xahiş etmişdir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətində baş verən torpaq və əmlak məsələlərini həll etmək üçün Tiflis Palatası cənbində müvəqqəti olaraq müvəqqəti şöbə açsın. Azərbaycan Hökuməti bu növ məhkəmənin təşkilini lazım görməyib, oradakı Azərbaycana aid torpaq işlərini Bakıya gətirməsi üçün Tiflisə zirehli qatar göndərmişdir.”: Burada söhbət, Azərbaycanda baş tutan məhkəmələrdən (Cümhuriyyətdən əvvəl) Tiflis məhkəməsinə verilən apelyasiya və kasasiya ərizələrindən gedir. Gürcüstan Hökuməti, bu ərizələrə baxılması üçün Azərbaycanın Tiflis məhkəmə palatasında müvəqqəti şöbə açmasını təklif etmiş, Azərbaycan Hökuməti isə Azərbaycanla bağlı bütün məhkəmə işlərini Azərbaycana gətirmək üçün Tiflisə xüsusi qatar göndərmişdir.

“Müsəlman ordusunda şəhid olan...”: burada söhbət Qafqaz İslam Ordusundan gedir.

Gürcüstanda:

Möhtəkirlərlə mübarizə qanunu

səh. 210. “Gürcüstan Cümhuriyyəti daxilində möhtəkirlərlə mübarizə qanunu ‘S. R.’ qəzetəsinin...”: burada söhbət “Sakartvelos Respublika” qəzetindən gedir.

Ermənistanda Kabinə böhranı

səh. 211. “Bu təklif Daşnak, Demokrat və Xalq fırqələri tərəfindən qəbul olunub, inqilabçılar isə nəzarətdə iştirak etməkdən imtina etmişlər.”: Burada sırayla Daşnak-sutyun Partiyası, Sosial-Demokrat Hnçak Partiyası və Erməni Xalq Partiyası nəzərdə tutulur. “İnqilabçılar” deyərəkən “sosialist-inqilabçılar” (eserlər) nəzərdə tutulur.

Zaqafqaziya Darülmüəllimininin müsəlman şöbəsi

səh. 211. “desyatin”: metrik sistemdən əvvəl işlədilən, 1,09 hektara bərabər sahə ölçüsü.

Qəzetələrdən:

Moskvaya hücum

səh. 212. “Hökumət ‘Əxbar’ında yazıldığına görə...”: burada Mərkəzi Komitənin elan etdiyi xəbərlər nəzərdə tutulur.

“çexoslovak”: Burada söhbət, Birinci Dünya müharibəsi əsnasında Rusiyada yaşayan çexlər və slovalardan təşkil edilən və Rusiya ordusunun tərkibində döyüşən könüllü hərbi birləşmələr olan Çexoslovakiya korpusundan (Çexoslovakiya legionundan) gedir. Çexoslovakiya korpusu 1918-ci ilin may-avqust aylarında Sovet Rusiyasına qarşı qiyama qalxmışdı.

Qəzetələrdən:

Samara yanında müharibə

səh. 213. “Nikolay fırqəsi”: Burada söhbət Nikolayev piyada diviziyasından gedir.

“çexlər”: yuxarıdakı izaha (“çexoslovak”) baxın.

İqtisadiyyat

səh. 217. “Ayn. Əbdül”: bu imza Əbdül Əbdülova məxsusdur.

Vali Məhəmməd Fəthi bəy əfəndi həzrətlərinin Qubaya təşrifi

səh. 217. “əstauzübillah”: “şeytandan Allaha sığınırım” mənasında işlədilən bir söz.

səh. 218. “Atiullahə və atıurrəsulə vəülül-əmri minküm...”: “Quran”ın Nisa surəsinin 59-cu ayəsindən bir parça. Mənası: “Allah və Peyğəmbərə və sizdən

olan buyruq sahiblərinə itaət edin.”

“Və ləküm fil-qisasi həyat”: “Quran”ın Bəqərə surəsinin 179-cu ayəsindən bir parça. Mənası: “Qisasda sizin üçün həyat var.”

“Və əiddü ləhüm məstəta’tüm min-qüvvətin və min-ribatil-xeyli türhibunə bihi əduvvallahi və əduvvəküm və axərinə min-dunihim”: “Quran”ın Ənfal surəsinin 60-cı ayəsindən bir parça. Mənası: “Onlara qarşı bacardağınız qədər qüvvə və bağlanmış atları hazırlayın. Bunlarla Allahın düşməni və sizin düşməni və onlardan başqa kimsələri qorxudarsınız.”

səh. 219. “H. R.”: bu imza Hüseyn Rza Məhəmmədbəyliyə məxsusdur.